

Sandvik utbildningsaktiebolag, org.nr 556304-
8791
goranssonskaskolan@sandvik.com

2023-06-02
Dnr SI 2022:8458

Beslut

efter kvalitetsgranskning av
undervisningen i källkritiskt förhållningssätt
– fokus gymnasieskolan
vid Göranssonska skolan
med Sandvik utbildningsaktiebolag som huvudman

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19–20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Göranssonskolan avseende verksamhetens kvalitet inom undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan. Syftet med denna kvalitetsgranskning är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning i källkritiskt förhållningssätt till digitala och andra källor, med fokus på gymnasieskolan. I granskningen omfattar begreppet källkritiskt förhållningssätt både källkritik, källtillit och informationssökning. Granskningen syftar till att besvara frågan:

I vilken utsträckning främjar undervisningen elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda såväl digitala som andra källor?

Kvalitetsgranskningen omfattar 30 gymnasieskolor hos både offentliga och enskilda huvudmän. Urvalet omfattar en variation av skolor avseende geografisk spridning och storlek. Granskningen har genomförts av undervisningen i år 1 och 2 vid både yrkesprogram och högskoleförberedande program i ämnena engelska, historia, naturkunskap (alternativt biologi, fysik, kemi), religionskunskap, samhällskunskap och svenska/svenska som andraspråk. Vid sidan av beslut till de granskade skolenheterna kommer även en övergripande rapport publiceras våren 2024.

Granskningen genomfördes den 24 och 25 april 2023 av utredarna Therése Tunek och Lena Osvaldsson.

Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen tagit fram i granskningen inom det granskade området vilket beskrivs i bilaga 1. I denna bilaga finns också beskrivet hur granskningen har genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2. På varje område bedöms om verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning. Om en verksamhet bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på inom vilka punkter. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs också av skolan. Om en verksamhet bedöms uppfylla kriterierna i hög utsträckning begär inte Skolinspektionen motsvarande redovisning men kan lämna framåtsyftande kommentarer.

Fakta om verksamheten

Göranssonskolan är en fristående gymnasieskola belägen i Sandvikens kommun som drivs av Sandvik Utbildningsaktiebolag med organisationsnummer 556304-8791. Sandvik utbildningsaktiebolag ägs av Sandvikens Kommun och Sandvik AB,

med Sandvik AB som huvudägare. Skolan har industritekniska programmet och sammanlagt 196 elever. Cirka 30 procent av eleverna är kvinnor.

Beslut:

Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Göranssonskolan i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer följande: Undervisningen främjar elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala som andra källor *i flera delar, men utvecklingsområden finns.*

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande delar:

- Rektorn och lärarna behöver utveckla samarbetet för att skapa en gemensam förståelse i frågor som rör undervisningen i källkritiskt förhållningssätt.
- Lärarna behöver utforma uppgifter som ger eleverna möjlighet att använda källkritik i förhållande till olika sorters källor, såsom bild, film, ljud och multimodala källor.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2023-11-16 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 3) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till dokument.goteborg@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2022:8458) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar.

Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor

Kvalitetsgranskningen syftar till att granska i vilken utsträckning undervisningen främjar elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda såväl digitala som andra källor.

Det innefattar en granskning av hur lärarna arbetar för att utveckla och anpassa undervisningen till en föränderlig samhälls- och teknikutveckling samt till elevernas vardag. Samarbetet mellan lärare och skolbibliotekens personal har en viktig roll att fylla i det.

Granskningen innefattar också om ett källkritiskt förhållningssätt och metod ständigt är levande/närvarande i undervisningen genom både teoretiska resonemang och praktiska exempel. Detta innefattar prövningar av trovärdighet och relevans av både information och olika källor. Det gäller såväl text som bild, rörlig bild och ljud samt de plattformar som eleverna använder sig av.

Till sist innefattar granskningen hur eleverna får möjlighet att omsätta, utveckla och befästa sina källkritiska förmågor och förhållningssätt samt hur lärarna leder och stöttar elevernas utveckling av källkritiska förmågor.

Skolinspektionen bedömer följande: Undervisningen främjar elevernas förmåga att söka och värdera information samt att använda digitala som andra källor i flera delar, men utvecklingsområden finns.

Granskningen visar att det på Göranssonsska skolan finns ett gott arbete inom det källkritiska området i de gymnasiegemensamma ämnena men att det saknas ett samlat gemensamt arbete bland skolans lärare som fokuserar på elevernas progression under gymnasietiden.

I granskningen framkommer att ett källkritiskt förhållningssätt är ständigt närvarande i undervisningen genom teoretiska resonemang och praktiska exempel på hur information och olika källor kan granskas och värderas.

Lärarna stöttar eleverna i användningen av ett källkritiskt förhållningssätt genom att låta eleverna successivt arbeta mer avancerat med källkritiska uppgifter. Det källkritiska och vetenskapliga förhållningssättet genomsyrar undervisningen och

elever får genom skriftliga arbeten och genom att göra laborationer öva på ett källkritiskt förhållningssätt under ledning av läraren. Lärarna ger eleverna relevant återkoppling i uppgifter som rör källkritik. Dock visar granskningen att arbetet med källkritik främst inriktar sig på källor med text eller bild och inte så mycket kring film eller multimodala medier.

Samarbete för att utveckla undervisningen inom källkritiskt förhållningssätt

Granskningen visar att lärarna på Göranssonsska skolan utvecklar undervisningen och håller sig uppdaterade kring teknikutveckling och källkritiskt förhållningssätt men det saknas ett övergripande arbete för att säkerställa att elevernas kunskaper ska bli heltäckande. Skolan har ett formaliserat och regelbundet samarbete med Sandvikens folkbibliotek.

Utveckling av undervisningen i källkritiskt förhållningssätt

Granskningen visar att lärarna håller sig uppdaterade kring teknikutvecklingen och källkritik och utvecklar undervisningen i enlighet med den. Av intervjuer med lärarna framgår att de håller sig uppdaterade genom att följa nyheter och myndigheters nyhetsbrev. Informationen sprider lärarna mellan sig bland annat via de "tavelmöten" som förekommer på skolan. Lärarna håller sig också uppdaterade kring vilka forum som eleverna använder sig av genom att ha en dialog med eleverna. Exempelvis berättar en lärare att det var en elev som visade läraren ChatGPT för första gången.

Samarbete i frågor som rör källkritiskt förhållningssätt

Granskningen visar att lärarna till viss del samverkar både formellt och informellt med varandra för att utbyta erfarenheter och idéer kring undervisning om och i källkritiskt förhållningssätt. Av intervju med lärarna framkommer att lärarna utbyter idéer och erfarenheter, särskilt inom ämneslagen. Även de lärarstudenter skolan tar emot har bidragit till att utveckla undervisningen bland annat genom att bidra med mer fokus på hur media vinklar olika händelser i samhället. Skolenheten har ett begränsat skolbibliotek och saknar skolbibliotekarie, men har ett formaliserat samarbete med Sandvikens folkbibliotek.

Granskningen visar vidare att det på skolenheten finns ett gemensamt synsätt på hur de ska förhålla sig till den tekniska utvecklingen men det saknas ett övergripande samarbete för att utveckla undervisningen i källkritiskt förhållningssätt. Av intervju med lärarna framgår att de har en gemensam syn inom de olika ämneslagen. Både rektorn och lärarna berättar i intervju att källkritiskt förhållningssätt ofta diskuteras på gemensamma möten. Det arbete som är gemensamt för skolan är att lärarna använder en digital tjänst för att upptäcka plagiat av texter och att de har

diskuterat hur Chat-GPT påverkat inlämningsuppgiftens betydelse i skolan. Det finns även skollicenser för källor som lärarna vill att eleverna ska använda såsom redaktionellt granskade digitala uppslagsverk. Av intervju med rektorn och lärarna framgår att det är upp till varje lärare att själv planera och genomföra uppgifter med källkritiskt förhållningssätt och att det inte finns någon skolövergripande gemensam plan som tar hänsyn till elevernas progression genom gymnasietiden. Undervisningen i källkritik riskerar därför att enbart bli specifik och inte bidra till ett övergripande källkritiskt förhållningssätt för eleverna.

Källkritiken är ständigt närvarande i undervisningen och involverar olika källor och uttryckssätt

I granskningen framkommer att ett källkritiskt förhållningssätt är ständigt närvarande i undervisningen. Undervisningen innehåller teoretiska resonemang och praktiska exempel på hur information och olika källor kan granskas och värderas.

Källkritiskt förhållningssätt i undervisningen

Granskningen visar att lärarna planerar undervisningen så att ett källkritiskt förhållningssätt ständigt är närvarande i undervisningen. Av intervju med lärarna framgår att de inom ämneslagen lägger grunden i år 1 och 2 för att sedan arbeta mer ämnesövergripande med eleverna i år 3 inom ramen för kurserna samhällskunskap och religionskunskap samt att eleverna skriver sitt gymnasiearbete under år 3. Eleverna i år 1 besöker Sandvikens Folkbibliotek och får information om vilka sökfunktioner, verk och källor som finns att tillgå samt får råd om hur de söker information digitalt. Det förekommer även kontakter med Arkiv Gävleborg i de fall elever behöver mer underlag för sina sökningar, vilket händer någon gång per läsår.

Granskningen visar att källkritiska övningar genomförs i respektive ämne. Samtliga lärare som intervjuas kan berätta om hur källkritik och ett källkritiskt förhållningssätt tas upp inom respektive kurs. Lärarna berättar att det även tas upp under och inför elevernas arbetsplatsförlagda lärande (APL) där de tar upp skillnaden mellan muntliga källor kontra skriftliga källor. Inom de ämnen där eleverna själva skriver texter innehåller undervisningen ett fokus på att kunna göra korrekta källhänvisningar samt att använda trovärdiga och relevanta källor. I ämnen som engelska, historia och samhällskunskap får eleverna arbeta med källkritik i samband med att de skriver rapporter. Lärarna i matematik och fysik berättar att de lyfter statistik som ett sätt att arbeta med källkritik eftersom statistik ofta används som belägg för olika påståenden. Där lyfter man särskilt med eleverna hur man är kritisk mot diagram, hur man kan skala upp statistik och hur det kan användas. Lärarna brukar visa praktiska exempel för eleverna hur man exempelvis kan trycka ihop en graf för att få den att visa på samband som inte finns.

Källkritik och ett källkritiskt förhållningssätt tas upp kontinuerligt i undervisningen i respektive ämne och det sker även samverkan mellan ämnen där källkritik utgör en

väsentlig del. Av intervjuer med lärarna framgår att eleverna i ett samarbete mellan ämnena svenska och engelska får arbeta med att källhänvisa påståenden som styrker deras resonemang. I ämnena fysik och svenska samarbetar man inom miljö- och energikunskap. Där får eleverna diskutera olika typer av källor och identifiera hur informationen skiljer sig åt beroende på om avsändaren är ett politiskt parti, en myndighet eller från branschen. Lärarna framhåller att det källkritiska förhållningssättet är ständigt närvarande i dialogen med eleverna. En lärare ger som exempel på ett tillfälle då en elev framhöll att aktiemarknaden alltid stiger i värde vilket läraren bemötte med frågan "vad gör att du vet det?" för att få eleven att reflektera kring frågan.

Prövningar av trovärdighet och relevans

Granskningen visar att eleverna får granska och värdera information inom ramen för undervisningen. Av intervjuer med elever framgår att lärarna någon gång i början av år 1 har gått igenom de begrepp som är kopplade till att bedöma källors trovärdighet och relevans och att lärarna gått igenom frågor som eleven ska ställa kring de källor de vill använda såsom vem, när, varför, och så vidare. Eleverna berättar vidare att lärarna ofta pratar om vetenskaplighet och vetenskaplig teori, särskilt i de naturvetenskapliga ämnena, där eleverna även får pröva att arbeta enligt vetenskaplig metod i olika laborationer. Eleverna uppger även att de vet hur de ska göra för att bedöma källors trovärdighet och relevans. Även lärarna berättar i intervju att de anser att eleverna kan grunderna i att bedöma källors trovärdighet och relevans, dock säger lärarna att det finns tydliga skillnader i elevernas förkunskaper beroende på vilken grundskola de kommer från. Lärarna ger också exempel på hur de resonerar med eleverna om vad man bör lita på och inte i form av att lärarna visar simuleringar som finns på nätet av olika fysikaliska principer. Där kan det se ut som att det är möjligt att en skateboardåkare åker upp och ner i en simulering men att det är fysiskt omöjligt att göra det i verkligheten. Lärarna berättar vidare att de undervisar eleverna om skillnaden mellan olika källor, om informationen är kvalitetsgranskad, om det finns en ansvarig utgivare till informationen och så vidare. I intervjun med lärarna lyfts även det vetenskapliga förhållningssättet fram och lärarna berättar om olika uppgifter som de ger eleverna för att de ska lära sig att granska till exempel felkällor i en laboration samt vikten av att tillämpa rätt modell i olika beräkningar.

Informationssökning i olika källor

Granskningen visar att lärarna undervisar om informationssökning i olika källor. Av intervju med lärarna framgår att eleverna i år 1 fått grundläggande kunskap om sökningar på Sandvikens folkbibliotek. Lärarna berättar att de hjälper eleverna med att visa på trovärdiga källor som de kan utgå ifrån när de ska arbeta mer på egen hand. Lärarna uppmanar och visar exempelvis eleverna att hellre ska söka på Google Scholar istället för vanliga Google. Lärarna berättar exempelvis att elever

vid vissa tillfällen undersökt hur sökhistorik påverkar nya sökningar på nätet. Då användes separata datorer och eleverna fick olika resultat beroende på vilken dator de använde. Lärarna problematiserar även kring elevernas vanliga sökvägar såsom Google och Wikipedia i undervisningen och ger eleverna råd kring att den typen av sökning kan vara en utgångspunkt för vidare sökning men inte i sig en trovärdig källa. Lärarna ger också eleverna råd kring sökningar kring rörligt material, att till exempel använda redaktionellt granskat material med play-funktion och Youtube. Även om lärarna undervisar eleverna kring olika typer av sökningar, berättar lärarna att de ändå ser att eleverna har svårt att söka i tryckta källor och att de till exempel har svårt att använda register i formelsamlingar. Lärarna säger att de borde undervisa mer om detta.

Lärarna ger eleverna stöttning i användningen av det källkritiska förhållningssättet

Granskningen visar att lärarna ger eleverna stöttning i användningen av ett källkritiskt förhållningssätt genom att låta eleverna successivt arbeta mer avancerat med källkritiska uppgifter. Det källkritiska och vetenskapliga förhållningssättet genomsyrar undervisningen och elever får genom skriftliga arbeten och laborationer öva på ett källkritiskt förhållningssätt under ledning av läraren. Lärarna ger eleverna relevant återkoppling i uppgifter som rör källkritik. Dock visar granskningen att arbetet med källkritik främst inriktar sig på källor med text eller bild och inte så mycket kring film eller multimodala medier.

Källkritiskt förhållningssätt i elevernas uppgifter

Granskningen visar att eleverna i flera ämnen får uppgifter där de ska visa på ett källkritiskt förhållningssätt. Lärarna beskriver i intervju att de lägger grunden för det källkritiska arbetssättet i år 1 och 2 och att eleverna får de mest avancerade källkritiska uppgifterna i år 3 då de arbetar i block med ämnesövergripande teman. En lärare ger exempel på hur eleverna fått i uppgift att granska felkällor i en laboration, där eleverna ska jämföra olika källors information om solinstrålning, där syftet är att eleverna får granska vad som potentiellt kan bli fel utifrån de givna källorna. Ett annat exempel är samarbetet mellan fysik och svenska där eleverna ska diskutera inom miljö- och energikunskap och utgå från och granska olika typer av källor i diskussionen. Lärarna berättar vidare att gymnasiearbetet är det arbete där det är mest fokus på källkritik och källhänvisning, men att det gäller främst de elever som läser in behörighet till högskolan. På frågan om de intervjuade lärarna skapar uppgifter som innefattar att eleverna ska använda och granska andra typer av källor än text, exempelvis bild, ljud, video eller multimodala källor så svarar lärarna att de vet att inom ämnet historia läggs det stort fokus på bildanalys men att det inte görs i någon större utsträckning i något annat ämne.

Aktivt stöd och stödstrukturer för att agera källkritiskt

Granskningen visar att eleverna ges visst stöd för att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt. Av intervju med lärarna framgår att de ger eleverna förslag på källor från etablerade databaser, från myndigheter eller andra relevanta källor. Eleverna berättar att lärarna går igenom källkritik innan de ska arbeta med uppgifter där källkritik ingår i bedömningen, till exempel innan en uppgift i naturkunskap. Eleverna berättar vidare att lärarna ger eleverna instruktioner och en struktur att följa när de ska källhänvisa eller skriva källkritiskt resonemang i sina arbeten. Eleverna beskriver dock att de ännu inte märkt av någon utveckling i arbetet med källkritik, men att de tror att det beror på att de går i år 1. Eleverna säger också att lärarna är överens om vilka källor som är bra att använda för eleverna.

Återkoppling kring källkritiska ställningstaganden

Granskningen visar att eleverna får återkoppling från lärarna kring hur de använder sig av det källkritiska förhållningssättet. Av intervjuer med elever framgår att eftersom källkritik ingår i betygskriterierna i vissa kurser såsom svenska och historia så ingår det som en naturlig del av lärarens arbete med bedömning under kursens gång. Eleverna berättar att de hittills har fått kommentarer kring hur de har använt källor och kring källorna i sig. De får även kommentarer om det är något som de behöver förbättra till nästa gång, exempelvis var de har fått den här informationen ifrån eller är om det en trovärdig källa. Eleverna berättar vidare att de kanske inte direkt får råd om hur de kan göra det bättre till nästa gång utan att elevernas uppfattning är att det behöver de själva fråga lärarna om. Lärarna berättar i intervju att de ger återkoppling till eleverna kopplat till vilka källor de har använt, särskilt om eleverna inte har använt de källor som de blivit rekommenderade eller hänvisade till av läraren. Lärarna berättar att om en elev exempelvis använt Wikipedia som källa så ställer läraren frågor till eleven, exempelvis om det som står stämmer och hur man vet det. Eleverna kan även få återkoppling kring om de har använt källor som ger olika perspektiv på det uppgiften behandlar. Lärarna berättar att återkopplingen kring källkritik ofta vävs in i den övriga återkopplingen kring elevens arbete så att det blir en ämnesinriktad källkritik.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn och lärarna behöver utveckla samarbetet för att skapa en gemensam förståelse i frågor som rör undervisningen i källkritiskt förhållningssätt.

Granskningen visar att det finns goda exempel på samarbeten gällande källkritik inom och mellan ämnen på skolan men att det inte förekommer något samlat arbete på skolenheten för att diskutera övergripande frågor om källkritik och hur det integreras i undervisningen för eleverna. Även om lärare tar del av information som rör källkritik och den tekniska utvecklingen så förs få gemensamma diskussioner om sådana aspekter. Det gör att lärarna riskerar att utveckla egna praktiker och tillvägagångssätt eftersom det saknas en gemensam strategi och en trygghet i hur sådana utmaningar ska hanteras.

Skolinspektionen rekommenderar därför att lärarna och rektorn diskuterar den utveckling som sker inom området och hur undervisningen i källkritiskt förhållningssätt bedrivs. Detta för att synliggöra de insatser som genomförs för att skapa en samsyn i vad som krävs för att eleverna ska utveckla ett källkritiskt förhållningssätt, med utgångspunkt i respektive ämne, och ge lärarna stöd i hur de kan hantera källkritiska frågor. Det källkritiska förhållningssättet bör även anpassas till elevernas progression genom gymnasietiden och till de samhällsliga förändringar som pågår med bland annat ökad förekomst av så kallad fake-news och desinformation. Den tekniska utvecklingen är föränderlig och sker snabbt, vilket ställer krav på att det finns kända strategier för läraren att använda sig av för att hantera att elever till exempel använder AI-genererade texter. Det ställer även krav på att källkritiska rutiner och strategier uppdateras utifrån förändringarna och att de kommuniceras för att skapa en tydlighet. Lärarna behöver få samsyn gällande vilka rutiner, med utgångspunkt i ämnets karaktär, som bör råda på skolenheten och hålla dessa i samklang med utvecklingen inom källkritik.

- Lärarna behöver utforma uppgifter som ger eleverna möjlighet att använda källkritik i förhållande till olika sorters källor, såsom bild, film, ljud och multimediala källor.

Granskningen visar att eleverna får möjlighet att träna sitt källkritiska förhållningssätt genom de uppgifter och det stöd som lärarna ger. Det framkommer dock att uppgifterna sällan inkluderar olika sorters källor utan framför allt bygger på skrivna källor och att eleverna därför saknar vägledning i granskningen av andra sorters källor.

Skolinspektionen rekommenderar därför att lärarna utvecklar uppgifterna så att de även omfattar andra sorters källor, för att ge eleverna möjlighet att utveckla sitt källkritiska förhållningssätt även när de använder multimodala källor, bild, film och ljud som källor. Det innebär även att eleverna behöver få tillgång till stödstrukturer för att granska sådana källor, för att få stöttning i hur de ska gå tillväga.

På Skolinspektionens vägnar

X Maria Larsson

Maria Larsson

Beslutsfattare

Signerat av: Maria Larsson

X Therése Tunek

Therése Tunek

Föredragande

Signerat av: Therése Tunek

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredaren Lena Osvaldsson deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Två lektionsobservationer
- En gruppintervju med elever
- En gruppintervju med lärare
- En intervju med rektor.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från besöket för faktakontroll.

Kvalitetsgranskningen omfattar 30 gymnasieskolor hos både offentliga såväl som enskilda huvudmän. Urvalet omfattar en variation av skolor med avseende på geografisk spridning och storlek. Granskningen har genomförts av undervisningen i år 1 och 2 vid både yrkesförberedande och högskoleförberedande program i ämnena engelska, historia, naturkunskap (alternativt biologi, fysik, kemi), religionskunskap, samhällskunskap och svenska/svenska som andraspråk. Vid sidan av beslut till de granskade skolenheterna kommer även en övergripande rapport publiceras till våren 2024.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Bedömningsområde 1: Samarbete för att utveckla undervisningen om källkritik

I området granskas hur lärarna utvecklar undervisningen och håller sig uppdaterade i förhållande till en föränderlig samhälls- och teknikutveckling samt till elevernas vardag. Inom detta område är även samarbetet mellan lärare och med skolbibliotekens personal en viktig del för att utveckla skolans arbete och bidra till elevernas källkritiska förhållningssätt samt ge dem möjlighet att tillägna sig konkreta metoder för till exempel informationssökning. Lärarna behöver kunskap för att kunna undervisa eleverna om var och hur de hittar tillförlitliga källor samt balanserad information genom det som kallas sökkritik och källtillit. Lärarna behöver hålla sig uppdaterade så att undervisningen även kan innehålla moment om hur teknik och algoritmer påverkar källor och handlingar samt om hur den digitala tekniken utvecklas. I detta är en viktig del även de plattformar och forum

som eleverna får information från, vilket gör att lärarna behöver hålla sig uppdaterade även kring hur dessa sorterar och visar information.

Bedömningsområde 3: Källkritiken är ständigt närvarande i undervisningen och involverar olika källor och uttryckssätt

Området handlar om huruvida lärarna återkommande genomför undervisning om källkritiskt förhållningssätt i undervisningen. Forskningen visar att kombinationen av kunskapen inom ett ämne och dess vetenskapliga grund och förhållningssätt tillsammans med konkreta metoder för källkritiskt granskning och värderande är särskilt viktigt. Det är därför viktigt att lärarna kontinuerligt integrerar undervisningsmoment om kritiskt tänkande och ett källkritiskt förhållningssätt i respektive ämne.

Det är viktigt att undervisningen innehåller både teoretiska genomgångar och praktiska övningar av källkritiskt förhållningssätt och metod, och att dessa är ständigt levande/närvarande i undervisningen. Läraren behöver presentera olika källkritiska metoder som är relevanta utifrån ämnets vetenskapliga grund samt ge eleverna en möjlighet att reflektera över hur olika digitala källor och informationsflöden kan värderas utifrån olika vetenskapliga traditioner och metoder. Det är således av vikt att undervisningen involverar såväl text som bild, rörlig bild och ljud, samt de plattformar som eleverna använder sig av.

Bedömningsområde 3: Eleverna får stöttning i användningen av källkritiskt förhållningssätt

I området granskas hur lärarna ger eleverna möjlighet att omsätta, utveckla och befästa sina källkritiska förmågor och förhållningssätt. För att utveckla elevernas källkritiska förhållningssätt är det viktigt att lärarna tar ansvar för och leder eleverna genom att medvetet skapa uppgifter med ett väl valt innehåll och med genomtänkta frågor som eleverna ska undersöka. Lärarens ledning och stöttning bör även innebära att eleverna får stöd och konstruktiv, åldersanpassad feedback för att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt i förhållande till både digitala och tryckta källor. En annan viktig aspekt är att eleverna ges stödstrukturer, till exempel tydliga instruktioner för hur de ska arbeta eller modeller för hur saker ska presenteras, men de kan också utgöras av vägledning från läraren i konkreta situationer, exempelvis stöd i form av ändamålsenliga och genomtänkta frågor. Allteftersom kunskapen och förmågorna utvecklas över tid finns det möjlighet att minska stödstrukturernas omfattning samtidigt som uppgifterna bör stötta en progression och ge eleverna möjlighet att lära sig använda olika typer av källor samt lär sig deras styrkor och brister.

Det är viktigt att läraren utmanar eleverna att tänka utanför ramarna och ifrågasätta deras antaganden om den information de tar del av och som de undersöker samt producerar inom undervisningen. Uppgifterna bör även omfatta

källkritiska tillvägagångssätt i olika typer av digitala verktyg, olika typer av källor och former av uttryck och ge eleverna möjlighet att arbeta mer fritt med undersökande uppgifter.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

[Undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/undervisningen-i-kallkritiskt-forhallningssatt-fokus-gymnasieskolan)

Bilaga 2: Författningsstöd

Gymnasieskolans syfte är enligt **skollagen** (2010:800) bland annat att ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Utbildningen ska utformas så att den främjar social gemenskap och utvecklar elevernas förmåga att självständigt och tillsammans med andra tillägna sig, fördjupa och tillämpa kunskaper (15 kap. 2 § skollagen). Enligt **läroplanen** ska eleverna kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska information och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. På så vis närmar sig eleverna ett vetenskapligt sätt att tänka och arbeta. [...] Genom studierna ska eleverna stärka grunden för det livslånga lärandet. Förändringar i arbetslivet, digitaliseringen och den tekniska utvecklingen, internationaliseringen samt miljöfrågornas komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta. [...] I ett allt mer digitaliserat samhälle ska skolan också bidra till att utveckla elevernas digitala kompetens. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur digitaliseringen påverkar individen och samhällets utveckling. Alla elever ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik. De ska också ges möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att kunna se möjligheter och förstå risker samt för att kunna värdera information (Förordning om läroplan för gymnasieskolan [SKOLFS 2011:144], Lgy 11, 1 Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag).

I **läroplanen** anges vidare att det är skolans ansvar att varje elev som har slutfört ett nationellt program kan använda sina kunskaper som redskap för att bland annat kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, kan använda såväl digitala som andra verktyg och medier för bland annat kunskapssökande, informationsbearbetning, problemlösning och lärande, kan använda bibliotek och deras resurser samt har förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv och förmåga att kritiskt granska och bedöma det de ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Mål). Enligt läroplanen ska läraren i undervisningen utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång samt organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat får möjlighet att använda digitala verktyg på ett sätt som främjar kunskapsutveckling (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Riktlinjer). Alla som arbetar i skolan ska, i skolans arbete med normer och värden, uppmärksamma de möjligheter och risker som den ökande digitaliseringen medför (Lgy 11, 2.2 Normer och värden, Riktlinjer).

Av **skollagen** följer att det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor (2 kap. 9 skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges handledning och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, däribland skolbibliotek och digitala verktyg. Rektor ansvar vidare för att lärare och annan personal får möjlighet till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjlighet att dela med sig av sin kunskap samt att lära av varandra för att utveckla utbildningen. Rektor har därtill ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen och för att stärka elevernas språkliga och digitala kompetens (Lgy 11, 2.6 Rektorns ansvar).

I **ämnesplaner** för engelska, historia, religionskunskap, samhällskunskap, svenska, svenska som andraspråk, naturkunskap, biologi, fysik och kemi anges bland annat följande avseende respektive ämnes syfte. Undervisningen i engelska ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur man söker, värderar, väljer och tillägnar sig innehåll från olika källor. I historia ska eleverna ges möjlighet att söka, granska, tolka och värdera olika typer av källor och att använda digitala verktyg för att söka information från olika medier. I religionskunskap ska ge eleverna ges möjlighet att analysera texter och begrepp, kritiskt granska källor i digital och annan form, diskutera och argumentera. I svenska och svenska som andraspråk ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker, sammanställer och kritiskt granskar information från olika källor och ge eleverna förutsättningar att utveckla sin förmåga att orientera sig, läsa, söva och kommunicera i en vidgad digital textvärld med interaktiva och föränderliga texter. I naturkunskap ska undervisningen syfta till att eleverna bland annat utvecklar förmåga att kritiskt värdera och ta ställning i frågor som har ett naturvetenskapligt innehåll. I biologi, fysik och kemi ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förmåga att kritiskt värdera och skilja mellan påståenden som bygger på vetenskaplig respektive icke-vetenskaplig grund. I ämnesplan för samhällskunskap anges att ett komplext samhälle med stort informationsflöde och snabb förändringstakt kräver ett kritiskt förhållningssätt och eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla ett sådant. Det omfattar förmåga att söka, strukturera och värdera information från olika källor och medier samt förmåga att dra slutsatser utifrån informationen. Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.

Bilaga 3: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd för er när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med den regelbundna kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

Utvecklingsområde: Rektorn och lärarna behöver utveckla samarbetet för att skapa en gemensam förståelse i frågor som rör undervisningen i källkritiskt förhållningssätt.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
Utvecklingsområde: Lärarna behöver utforma uppgifter som ger eleverna möjlighet att använda källkritik i förhållande till olika sorters källor, såsom bild, film, ljud och multimodala källor.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?